

Slovensky národopis

4

30

19

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlíšené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.ceeol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

VČLEŇOVANIE PROGRESÍVNYCH TRADÍCIÍ LUDOVEJ KULTÚRY DO SYSTÉMU SOCIALISTICKEJ KULTÚRY A ŽIVOTA PRACUJÚCICH

- Štefan Mruškovič: Súčasné ľudové tvorcovia výtvarných hodnôt nadvážujúcich na ľudové umelecké tradície a ich miesto v systéme socialistickej kultúry
Irena Pišutová: Nositelia ľudových tradícii v súčasnej maľbe na skle
Richard Jeřábek: Současná neprofesionální plastika v českých zemích
Oľga Danglová: K niektorým otázkam štúdia súčasnej estetickej a výtvarnej kultúry ľudových vrstiev
Iveta Zuskinnová: Súčasné umelecké prejavy v Liptove a ich usmerňovanie pre potreby socialistickej kultúry
Igor Krištek: Úlohy a problémy národopisného múzejníctva v súčasnosti na Slovensku
Mojmír Benža: Výskum ľudovej kultúry obdobia socializmu a jej hmotná dokumentácia v múzeach
Jiří Langer: Včleňování progresívních tradic lidové kultury do současné kultury v muzeích v přírodě
Jan Souček: Podíl Ústavu ľudového umění ve Strážnici na komplexním přístupu ke studiu, dokumentaci a využívání ľudové kultury v současném životě
Jiří Jaros: Technické muzejnictví a

informativní systémy o ľudové kultuře	611
Anna Kocourková — Peter Máraky: Národopisná expozícia v prírode z pohľadu návštěvníkov	619
František Kalesný: Podiel Mestského múzea v Bratislavе na národopisnej prezentácii ľudu Veľkej Bratislavы	627
Josef Kandert: Vesničtí specialisté	633
ROZHLADY	
541 K jubileu PhDr. Márie Prasličkovej (Adam Prandá)	639
553 Činnosť Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV v roku 1981 (Peter Salner)	643
563 Seminár o aktuálnych metodologických problémoch výskumu (Adam Prandá)	645
RECENZIE A REFERÁTY	
585 Narodna tvorčisť ta etnografija 1980 (Mikuláš Nevrly)	647
591 Sobranija Muzeja antropologii i etnografii AN SSSR (Eva Večerková)	650
599 Bibliographia Ethnographica Carpatobalcanica (Viera Urbancová)	653
603 Ju. V. Bromlej: Sovremennye problemy etnografii (Ján Podolák)	654
V. Gašparíková: Povesti o zbojníkoch zo slovenských a poľských Tatier (Marta Šramková)	657
J. Hrozienčík: Turčianski olejkári a šafraňenci (Viera Gašparíková)	660
607 Obsah 30. ročníka	662

СОДЕРЖАНИЕ

ВКЛЮЧЕНИЕ ПРОГРЕССИВНЫХ ТРАДИЦИЙ НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЫ В СИСТЕМУ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И В БЫТ ТРУДЯЩИХСЯ

- Мрушкович, Штефан: Современные народные создатели изобразительных ценностей выходящих из народных художественных традиций и их место в системе социалистической культуры
 Пишутова, Иrena: Носители народных традиций в современной живописи на стекле
 Иержабек, Рихард: Современная непрофессиональная скульптура в чешских землях
 Данглова, Ольга: К некоторым вопросам изучения современной эстетической и изобразительной культуры народных слоев
 Зускинова, Ивета: Современные народные художественные проявления в Липтове и их направление для нужд социалистической культуры
 Криштек, Игорь: Задачи и проблемы современного этнографического музейного дела в Словакии
 Бенжа, Моймир: Исследование народной культуры периода социализма и ее материальная документация в музеях
 Лангер, Йиржи: Включение прогрессивных традиций народной культуры в современную культуру в музеях под открытым небом
 Соу чек, Ян: Доля Института народного искусства в Стражнице в комплексном подходе к изучению, документированию и использованию народной культуры в современной жизни
 Ярош, Йиржи: Техническая музеология и информационные системы по народной культуре
 Коцуркова, Аниа — Мараки, Петер: Этнографическая экспозиция под открытым небом глазами посетителя
 Ка лесни, Франтишек: Доля Городского музея в Брatisлаве в этнографическом представлении населения Большой Брatisлавы
 Кандерт, Йосеф: Деревенские специалисты

ОБЗОРЫ

- К юбилею др-а Марии Прасличковой (Адам Пранда)
 Деятельность Словацкого этнографичес-

	кого общества при САН в 1981 г (Петер Салнер)	643
	Семинар о злободневных методологических проблемах исследования (Адам Пранда)	645
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ		
	Содержание журнала за 30-й год издания	662
INHALT		
541	DIE EINGLIEDERUNG DER PROGRESSIVEN TRADITIONEN DER VOLSKULTUR INS SYSTEM DER SOZIALISTISCHEN KULTUR UND INS LEBEN DER WERKTÄTIGEN	
553	Mruškovič, Štefan: Zeitgenössische volkstümliche Schöpfer der bildenden Werte, die an künstlerische Volkstraditionen anknüpfen, und ihr Platz im System der sozialistischen Kultur	541
563	Pišútová, Irena: Die Träger volkstümlicher Traditionen in der derzeitigen Malerei auf Glas	553
577	Jeřábek, Richard: Die derzeitige nichtprofessionelle Plastik in den böhmischen Ländern	563
585	Danglová, Olga: Einige Fragen des Studiums der derzeitigen ästhetischen und darstellenden Volkskultur	577
591	Zuskinová, Iveta: Die derzeitigen volkstümlichen künstlerischen Ausse rungen im Gebiet Liptov und ihre Lenkung im Hinblick auf die Erfordernisse der sozialistischen Kultur	585
599	Krištěk, Igor: Aufgaben und Probleme des ethnographischen Museal wessens in der Gegenwart in der Slo wakei	591
603	Benža, Mojmír: Forschung der Volkskultur in der Zeitspanne des Sozialismus und ihre materielle Dokumentation in den Museen	599
607	Langer, Jiří: Eingliederung der pro gressiven Elemente der Volkskultur in die gegenwärtige Kultur in den Freilichtmuseen	603
611	Souček, Jan: Der Anteil des Institutes für Volkskunst in Strážnice an dem komplexen Zutritt zum Studium, der Dokumentation und Nutzung der Volkskultur in dem gegenwärtigen Leben	607
619	Jaros, Jiří: Technische Museenwesen und Informationssysteme über die Volkskultur	611
627	Kocourková, Anna — Maráky,	
633		

Peter: Ethnographische Exposition in der Natur aus der Sicht der Besucher	619	aesthetic and creative culture of the people	577	
Ka les ný, František: Anteil des Städtischen Museums in Bratislava an der ethnographischen Präsentation des Volkes von Gross-Bratislava	627	Iveta Zuskinová: The present day folk artistic manifestations in Liptov and their direction in the conditions for the needs of socialist culture	585	
Kandert, Josef: Landspezialisten	633	Igor Krištek: Tasks and problems of the contemporary Slovak ethnographic museum research	591	
RUNDSCHAU				
Das Jubiläum der PhDr. Mária Prasličková (Adam Pranda)	639	Mojmír Benža: Research of the socialist folk culture and its material documentation in museums	599	
Die Tätigkeit der Slowakischen ethnographischen Gesellschaft bei der Slowakischen Akademie der Wissenschaften im Jahre (1981) (Peter Salner)	643	Jiří Langer: Progressive folk culture traditions streaming into present culture in scansens	603	
Das Seminar über aktuelle methodologische Probleme der Erforschung (Adam Pranda)	645	Jan Souček: The share of the Institution of the folk art in Strážnice in the complex approach to the study, documentation and utilisation of folk culture in nowadays life	607	
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE				
Inhalt der 30. Jahrganges	662	Jiří Jaroš: Technical museums and information systems about folk culture	611	
CONTENTS				
INCORPORATION OF THE PROGRESSIVE TRADITIONS OF FOLK CULTURE INTO THE SYSTEM OF SOCIALIST CULTURE AND INTO THE LIFE OF WORKERS		Anna Kocourková — Peter Maráky: Scansen from the view of visitors	619	
Štefan Mruškovič: The presen folk producers of creative values following the folk artistic traditions and their place in the system of socialist culture	541	František Ka les ný: The share of the municipal museum in Bratislava in ethnographic presentation of the Great Bratislava population	627	
Irena Pišútová: The present day representatives of folk traditions — the field of painting on the glass	553	Josef Kandert: Country experts	633	
Richard Jeřábek: The present day unprofessional plastic art in Czech lands	563	COMMENTARY		
Oľga Danglová: To some questions concerning the study of the recent		To the jubilee of PhDr. Mária Prasličková (Adam Pranda)	639	
		The activity of the Slovak Ethnographic Society attached to the Slovak Academy of Sciences in the year 1981 (Peter Salner)	643	
		The seminar on topical methodological problems of the research (Adam Pranda)	645	
BOOKREVIEWS AND REPORTS				
		Content of the 30th volume	662	

VÝSKUM ĽUDOVEJ KULTÚRY OBDOBIA SOCIALIZMU A JEJ HMOTNÁ DOKUMENTÁCIA V MÚZEÁCH

MOJMÍR BENŽA

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Uznesením vlády Slovenskej socialistickej republiky o zabezpečení komplexnej dokumentácie obdobia výstavby v SSR bola pred múzeá na Slovensku postavená veľmi zodpovedná a náročná úloha. Vedeckovýskumná úloha, osnovu ktorej predkladáme, je príspevkom k riešeniu úloh vyplývajúcich zo spomínaného uznesenia. Úlohu budeme riešiť v priebehu budúcich rokov v spolupráci so Slovenským národným múzeom — Etnografickým ústavom v Martine. Splnenie úlohy predpokladáme ešte pred ukončením 7. päťročnice.

Cieľom našej práce je nájsť a overiť také metódy a techniky výskumu a dokumentácie ľudovej kultúry obdobia socializmu, ktoré by sa dali bezprostredne využiť v práci múzeí. Na základe skúseností získaných pri tejto práci budeme sa snažiť vytvoriť metodiku hmotnej, muzeálnej dokumentácie ľudovej kultúry obdobia socializmu.

Objektom nášho výskumu bude spôsob života v súčasnosti. Zámerne nehovoríme o ľudovej kultúre, lebo znaky tejto kultúry nášho obdobia ešte nevieeme presne určiť. Vieme však definovať spôsob života so všetkými znakmi socialistického spôsobu života. Takýto objekt výskumu bol volený zámerne aby nemohli vzniknúť kritériá, ktoré by príliš obmedzovali ďalší priebeh práce.

Predmetom výskumu budú nasle-

dovné oblasti spôsobu života: bývanie, odievanie, obradovosť a využitie voľného času so zameraním na produkciu životných potrieb a umeleckú činnosť. Základným kritériom výberu týchto oblastí bolo to, aby sa dali dokumentovať hmotným, trojrozmerným materiálom.

Pri bývaní nás bude zaujímať forma domu, funkcia jednotlivých priestorov, zariadenie domácnosti, staré a nové formy nábytku. Pri odievaní budeme sledovať súčasné formy odievania mužov i žien v rozličných situáciách, pretrvávanie tradičných foriem, formy mestského odevu, funkciu tradičného odevu a formy jeho uchovávania. Pri obradovosti si budeme všímať tradičné i nové príležitosti výročného kalendára i rodinných obradov s dôrazom na priebeh obradu, formy obdarovania i pohostenia a tiež formy odevu účastníkov obradu. Pri sledovaní využívania voľného času nám pôjde v produkcií životných potrieb o obrábanie záhrad, sadov, záhumiencov, o chov domácich zvierat, staré a nové formy náradia, postupov vždy s dôrazom na podiel práce muža, ženy, detí a ostatných členov rodiny. Pri umeleckej činnosti pôjde o takú činnosť, ktorá smeruje k vytváraniu estetických predmetov. Nepôjde o vyhľadávanie špičkových tvorcov, ale o činnosť uplatňovanú v každej domácnosti.

Ak by sme mali zhrnúť doterajšie po-

znatky o predmete nášho výskumu z obdobia socializmu, bola by to rozsiahla štúdia, na ktorú pri tejto príležitosti niesť času. Jediné, na čo by sme chceli poukázať je to, že existuje rozsiahla disproporcia medzi tým čo už poznáme a tým čo bolo, alebo pravdivejšie povedané, čo nebolo aplikované v práci múzeí. Ludovú kultúru alebo spôsob života v období socializmu reprezentujú zväčša len zbierky ľudového umenia a ľudovej umeleckej tvorby. To je príliš málo, lebo náš život je omnoho pestrejší a zaujímavejší. Etnografických výskumov súčasnosti sa u nás uskutočnilo už veľa, ale nie nám je známy žiadny aplikovaný etnografický výskum smerujúci k vytvoreniu muzeálnej zbierky dokumentujúcej spôsob života v našom období.

Ked' sme hľadali konkrétnu metódu práce, rozhodli sme sa pre štatistickú metódu kombinovanú s metódou monografickou. Som presvedčený, že práve štatistická metóda môže nahradiať to, čo sa nazýva „preverenie časom“ a čo vlastne predstavuje proces zospoločnenia, socializácie javu.

Základnou technikou výskumu bude pozorovanie doplnené fotografickou a kresbovou dokumentáciou. Pre prehľatie poznania budeme používať i ďalšie techniky, napr. rozhovor, anketu a pod. Všetky získané údaje budú spracované do štatistických prehľadov a komentárov k nim. Každý jav bude doložený výberom obrazových dokladov. Budeme hľadať najväčšiu frekvenciu výskytu určitého javu, skladby a pod. Najväčšiu frekvenciu stotožňujeme s tým, čo je charakteristické. Nebudeme hľadať typickosť, pod ktorou rozumieme výnimosť. To isté charakteristické sa môže vyskytovať vo viacerých prípadoch, typické len v jednom.

Výskum je potrebné uskutočniť v obci, ktorá by mala predstavovať najcharakteristickejšiu, najbežnejšiu obec na Slovensku z hľadiska

1. veľkosti sídla — na Slovensku pre-

vládajú obce s 500 až 1000 obyvateľmi;

2. hospodárskeho typu sídla — na Slovensku prevládajú poľnohospodársko-priemyselné obce;
3. sociálneho typu sídla — na Slovensku prevládajú robotnícko-družstevné obce;

4. etnicity sídla.

Toto sú základné kritériá výberu obce pre výskum, ktoré sme doplnili ešte podmienkou historickej a sídelnej kontinuity a čiastočne tiež skladbou obyvateľstva podľa pohlavia, veku a vzdelania. Predpokladáme, že z takto vybranej lokality preskúmame tretinu usadlostí, ktoré budú vybraté podľa kľúča: každá tretia podľa popisných čísel.

Z časového hľadiska sa výskum začína na obdobie rokov 1945—1950 ako východiskový stav a na obdobie rokov 1982—1985 ako súčasný stav. Súbežne s touto pracou sa pokúsime získať poznatky o stave medzi týmito dvomi časovými rovinami a pred rokom 1945.

Na základe utriedených získaných poznatkov sa pokúsime navrhnúť výber trojrozmerných predmetov, ktoré by sa mali získať do múzea. Všetky získané skúsenosti z realizácie výskumu by sme chceli zhrnúť do metodiky aplikovaného výskumu pre potreby múzeí. Našou snahou bude dosiahnuť, aby sa takto koncipovaný výskum opakoval vo vybraných lokalitách a vzorkách vždy po určitom časovom odstupe, ktorý by nemal byť kratší ako 5 a dlhší ako 10 rokov. Ako najvhodnejší interval pre získavanie trojrozmerného materiálu pokladáme obdobie 10 rokov.

V prvých obdobiach práce predpokladáme len interpretáciu konkrétnych vzťahov získaného materiálu. Teoretické zovšeobecnenie a interpretácia v širších súvislostiach bude možné až po získaní materiálu minimálne z troch takýchto, časovo po sebe nasledujúcich výskumov.

ИССЛЕДОВАНИЕ НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕРИОДА СОЦИАЛИЗМА И ЕЕ МАТЕРИАЛЬНАЯ ДОКУМЕНТАЦИЯ В МУЗЕЯХ

Резюме

В статье автор выдвигает на обсуждение основу проекта научно-исследовательской работы, целью которой является создание методики музейной документации образа жизни в период социализма. Предметом исследования будет жилище, одежда и использование свободного времени с той целью, чтобы было возможно собрать документацию при помощи трехмерного материала.

Исследование будет проводиться статистико-монографическим методом. Населенный пункт, в котором будет осуществлено исследование, будет выбран по следующим

критериям: размеры, хозяйственный тип, социальный тип и этническая принадлежность. В населенном пункте будет изучаться каждый третий двор. Исходным периодом будут 1945—1950 гг., а основная часть исследования будет сосредоточена на 1982—1985 гг.

На основании составленных статистических обзоров будут даны рекомендации по приобретению трехмерного материала для музея. Проект задания предполагает, что исследование и приобретение материала будет повторяться через каждые 10 лет.

FORSCHUNG DER VOLKSKULTUR IN DER ZEITSPANNE DES SOZIALISMUS UND IHRE MATERIELLE DOKUMENTATION IN DEN MUSEEN

Zusammenfassung

In seinem Diskussionsbeitrag legt der Autor den Entwurf des Projektes einer wissenschaftlichen Forschungsarbeit vor, deren Ziel die Ausarbeitung einer Methodik der musealen Dokumentation der Lebensweise der Werktätigen in der Epoche des Sozialismus ist. Gegenstand der Forschung soll die Art des Wohnens, die Kleidung und die Ausnutzung der Freizeit sein. Diese Bereiche sollen auf eine Weise untersucht werden, daß ihre Erforschung eine Dokumentation mit dreidimensionalem Material ermöglichen soll.

Die Forschung wird nach der statistisch-monographischen Methode durchgeführt werden. Die Gemeinde, in der die Forschung stattfinden soll, wird nach fol-

genden Kriterien ausgewählt: die Größe des Wohnsitzes, sein wirtschaftlicher Typus, der soziale Typus des Wohnsitzes und seine Ethnizität. In der Gemeinde wird jedes dritte Anwesen untersucht werden. Ausgangszeitpunkt werden die Jahre 1945—1950 sein, der Schwerpunkt der Forschung wird auf den Jahren 1982—1985 liegen.

Auf Grund festgesetzter statistischer Übersichten werden Empfehlungen zur Gewinnung von dreidimensionalem Material für das Museum ausgearbeitet werden. Im Projekt des Forschungsvorhabens ist eine Wiederholung der Forschung und der Sammlung von Gegenständen nach jeweils zehn Jahren vorgesehen.

Slovenský národopis

Casopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 30, 1982, číslo 4

Vychádza štyri razy do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka

Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka

PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie

PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: Eva Kovačevičová

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosálová, CSc., PhDr. Adam Pranda, CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6, 884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1982

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук

Год издания 30, 1982, № 4

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Вера Гашпарикова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клеменсова 19

SLOWAKISCHE VOLSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 30, 1982. Nr. 4. Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Viera Gašparíková

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences

Volume 30, 1982, No. 4

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Viera Gašparíková

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences

Anné 30, 1982, No. 4

Parait quatre fois par an, Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et

PhDr. Viera Gašparíková

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

Distributed in the socialist countries by

SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON

UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND

